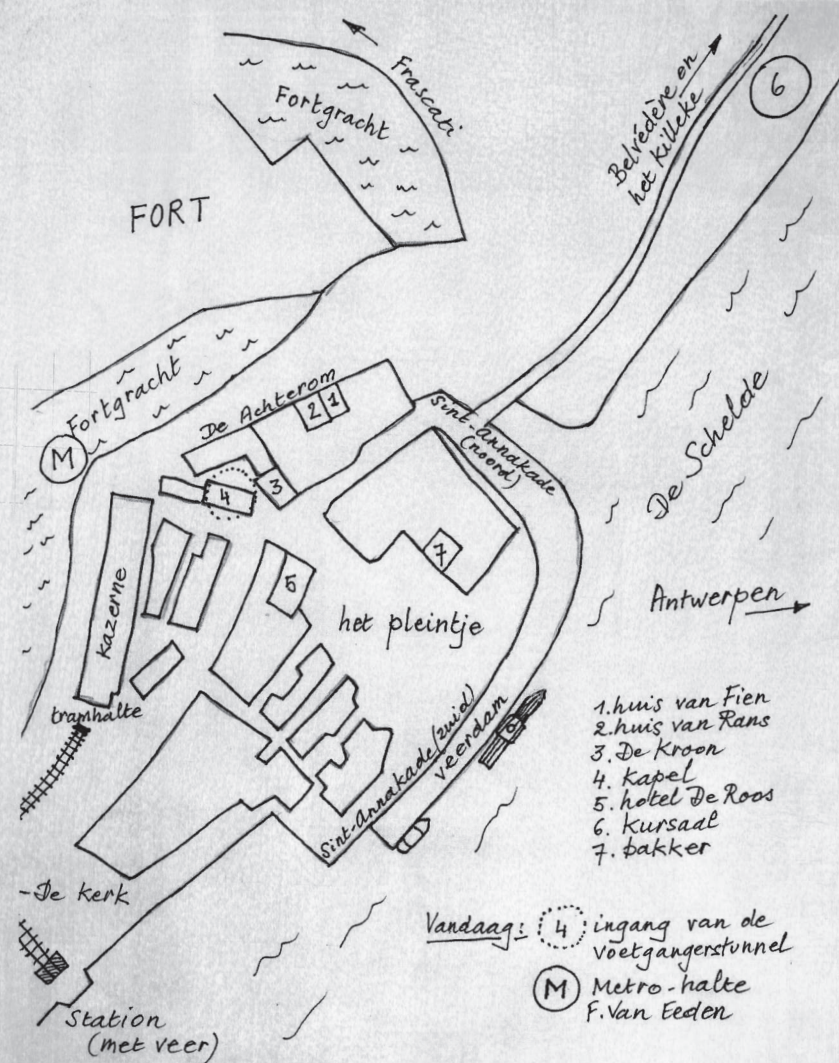

In herinnering aan mijn goede oud-leraar Albert De Wachter,
die me vertelde hoe hij als kind met zijn vader vanuit Keerbergen
naar Sint-Anneke ging om er mosselen te eten.

Ook deze keer dank aan allen die me hielpen door informatie,
advies of lectuur.

Sint-Anneke (Antwerpen Linkeroever)
Kort voor de Eerste Wereldoorlog

I

Een glibberig pad

1.

‘Help me die plank het slib op schuiven’, zei Mon.

Het lukte zonder veel moeite en ze raakten droogvoets bij de boot.

‘Als je me een steuntje geeft, ben ik zo aan boord.’

Lenig als een kat kroop Mon over de reling. Daarna reikte hij Sel een hand en trok hem op het schip.

‘Pas op dat je niet uitglijdt.’

Sel vond het een vuile boel: een smerig dek en een donker ruim, waarin viezigheid ronddobberde.

‘Hoelang ligt die mosselschuit hier al?’

Mon dacht na. ‘Zowat een jaar. Bij een aanvaring sloeg het schip lek. De schipper slaagde er nog in het naar de oever te varen en in het riet te sturen. Kom, in de stuurhut is het pas leuk.’

De deur was niet op slot. Er waren twee krukjes zodat ze konden zitten. Van hier hadden ze een mooi uitzicht op Antwerpen. Vlak tegenover hen lag het aloude Steen. Links daarvan stak de trapgevel van het Vleeshuis boven de bebouwing uit en rechts van het Steen heerste de machtige Lieve-Vrouwetoren over de stad.

‘Het lijkt wel of we varen!’ Het schip lag met zijn achtersteven in het water. Als je de stroom opkeek, was het alsof de boot dreef.

Mon zei: 'Straks, bij laagtij, heb je dat gevoel niet meer.'
 'Loopt het ruim dan leeg?'
 'Niet helemaal. En bij hoog tij is het nog gekker. Dan is het alsof de stuurhut op het water drijft.'
 'De rest van de boot zit dan onder water?'
 'Op de voorsteven na. Als we de vloed afwachten, dan zitten we hier in de stuurhut voor uren opgesloten.'
 Bang keek Sel om zich heen.
 'Kun jij zwemmen?'
 Mon stak zijn borst vooruit. 'Ik steek de rivier over en zwem zo weer terug.'
 'Van wie leerde je dat?'
 'Van mijn vader.'
 Van Roet dus, de voddendraper. Sel had geen vader die hem kon leren zwemmen.
 'Ik leer het je wel', zei Mon, alsof die zijn gedachten kon lezen.
 Mon was echt wel een vriend.
 'Kunnen ze de schuit nog herstellen?'
 'Alles kan, als je maar geld hebt. Jan Sloep heeft het wrak gekocht en als die iets koopt, heeft hij er al een plannetje bij bedacht.'
 Bewonderend keek Sel naar zijn oudere makker.
 'Hoe weet jij dat allemaal?'
 'Niet van in de school, Selletje. Daar leer je alleen maar boekenwijsheid. Hier aan de Schelde leer je het echte leven kennen. En op de stroom valt nog meer te beleven.'
 'Wat zoal?'
 'Teveel om op te noemen. Maar als je de Schelde kent en vertrouwt, dan kan je rijk worden.'
 'Door vracht te vervoeren, bedoel je?'
 'Vracht...' Mon grinnikte. 'Zo kan je dat noemen.'
 Wat deed zijn makker weer geheimzinnig.
 'Verdien je als *porteur*¹ veel geld?' vroeg Sel.
 'Op de veerdam word je niet rijk, maar soms kan je een aardige stuiver opstrijken.'

¹ Een kruier

Sel keek met spanning uit naar wat het ging worden, zij samen als *porteur* op de veerdam.

2.

'De stenen zijn spekglad', zei Sel.

De veerdam lag er vuil bij. Dat was normaal na een rustdag. Maar nu was het al middag en nog was er niet geschrobd. Gisteren, een sombere, miezerige zondag, waren er geen sinjoren² opgedaagd. Vandaag straalde de zon.

De veerboot naderde. De 'Sint-Annekesboot' – zo werd hij genoemd – zag er vrolijk uit. Zijn donkere tint werd opgefleurd door de kleurige vlekken van honden en parasols.

'Er valt wat te verdienen,' zei Sel, 'de rijke dames gaan op stap.'

'Aan reizigers verdienen je meer,' gromde Mon, 'die hebben heel wat bagage bij zich.'

De boot meerde aan. De raderen draaiden op volle kracht achteruit zodat het water schuimde als in een wastobbe. De trossen werden over de meerpalen gegooid en de loopbrug uitgerold. De *porteurs* kwamen in actie. Ze gingen aan boord om zware pakken aan wal te brengen.

Voor beide jongens bleven de kruimels over: hier en daar een passagier die zijn bagage liet dragen. Mon zag zijn kans. Een ronde dame hield zich met de ene hand vast aan de reling en met de andere omklemde ze haar breedgerande hoed tegen de speelse Scheldewind. Haar bagage stond te wachten op de bank. Mon bood zijn diensten aan. Hij nam de tas op en leidde de dame galant de loopbrug af.

Ook Sel had nu een klant gevonden. Een slanke dame hield een meisje bij de hand. Met haar andere hand omklemde ze een tasje. Net toen hij op haar wou toestappen, dook een ouder meisje op uit het schip. Ze nam het jongere kind van de dame over.

Verdomd, dat was een misrekening!

Sarre, een scheepsjongen die hielp bij het aanmeren van het schip, zag zijn mislukte poging en lachte hem uit. 'Die is je ontglipt, *porteurtje*!' Ontgoocheld keek Sel

² Bijnaam van de Antwerpenaren

toe hoe de dame en haar dochters de veerboot verlieten.

Plots hoorde hij een gil. De dame was uitgegleden en op haar achterwerk neergeploft in het slib van de veerdam. Er werd gelachen. In geen tellen was Sel bij haar en hielp haar overeind.

Op de prachtige, witte jurk zaten twee enorme zwarte vlekken, omkranst met talloze spatten.

‘*Mon dieu, mon dieu!*’ jammerde de dame. En wanhopig tegen haar oudste dochter: ‘t Is jouw schuld! Je gaf me geen steun.’

Het meisje wees verontschuldigend naar haar zusje, die om haar aandacht had gevraagd. Dit leek Sel het geschikte moment. Hij bood aan om het jongste meisje de trap op te helpen, zodat de oudste zich met haar moeder kon bezighouden.

Toen ze boven waren, vroeg hij: ‘Zal ik een emmer water voor u halen?’

De dame keek hem een ogenblik verbaasd aan en zei toen: ‘Hier, in het zicht van iedereen? Wat denk je wel!’ En tot haar oudste dochter: ‘Kom, we gaan naar het Kursaal. Daar zien we wel.’ Ze gunde Sel geen blik meer.

Vanaf het schip stond Sarre nog steeds te grijnzen. Hij vond het hele tafereel verschrikkelijk grappig.

Verbeten staarde Sel de dame na. Het oudste meisje keek nog om en glimlachte vriendelijk.

3.

Café De Kroon lag midden in het dorp, vlakbij de oude kapel. Al behoorde deze herberg niet tot het dorpspleintje, toch was hij betrokken bij elke activiteit die er plaatsvond. Dat kwam omdat men van in De Kroon open uitzicht had op het pleintje.

Meer zelfs, als bij goed weer de stoeltjes werden buitengezet, dan verkozen heel wat toeristen het terrasje van De Kroon boven een herberg op het pleintje. Daar zat je immers in een put, verzonken achter de veerdam en je had er geen uitzicht op de Schelde en de stad Antwerpen. Vanaf De Kroon had je dat wel. Je zag de trotse kathedraaltoren en de zeeschepen die aangemeerd lagen aan de overkant.

Dat had Tuur, de uitbater, goed begrepen. Hij had een grote ets opgehangen, waarop de kathedraal en een zeilschip afgebeeld stonden.

‘Zelfs bij mistig weer zie je hier nog de Lieve-Vrouwetoren’, zei hij trots.

‘In De Kroon ben je op de Schelde’, zong hij op een andere keer. Een console met kompas en een karrenwielgroot scheepsroer riepen de wereld van zee- en riviervaart op. ‘Hier klopt het hart van ons Scheldedorpje’, had de schoolmeester, een trouwe bezoeker, er toen lyrisch aan toegevoegd.

In dat café werkte Fien, de moeder van Sel. ‘Is dit alles?’ vroeg ze verwijtend terwijl ze de centen van haar zoon aannam.

‘Mon is me steeds opnieuw te vlug af.’

‘Je moet zelf meer uit je pijp komen.’

‘Fientje, je moet die jongen weghouden van het veer’, zei Tuur.

‘Hij moet geld binnenbrengen, want met wat ik bij jou verdien, kom ik niet rond.’

‘Ik kan je niet betalen als hier geen klanten over de vloer komen.’

‘Je kunt vanmiddag mee-eten’, zei Lea, Tuurs vrouw.

‘Wij eten thuis’, zei Fien maar er klonk aarzeling in haar stem.

Kool met kleffe, overjarige aardappelen of pladijs in botersaus met nieuwe polderpatatjes... Voor Sel was de keuze vlug gemaakt. Maar hij wist dat zijn moeder te trots was om zomaar op de uitnodiging in te gaan.

‘Als je straks de kelder schrobt, heb je je eten verdiend’, zei Lea.

‘Ik moet thuis ook nog het een en ander doen’, protesteerde Fien zwakjes.

‘Ik zet borden bij’, besloot Lea. Fien gaf zich gewonnen.

Lea, een ronde, blozende vrouw, kon heerlijk koken. Soms gaf ze een mosselsouper en dan zat het café stampvol. Fien diende dan op en verdiende zo een aardige duit. Ook op zondagmorgen, na de hoogmis, was er hulp nodig. Maar op de andere dagen, zeker in de winter, waren er alleen de kaarters en de dagelijkse klanten. Dat betekende geen werk voor Fien.

Daarom moest Sel wat bijverdienen als loopjongen. Mon zou hem de knepen van het vak leren. Maar het bleef bij hier en daar een tip. Eigenlijk gaf hij Sel geen kans. Telkens er een klant opdaagde, sneed hij zijn maat de pas af en bood hij de rijke dame of het sukkelend heertje hoffelijk zijn diensten aan. Nadien tikte hij triomfantelijk op zijn broekzak waarin het geld verdween.

‘De veerdam heeft een einde gemaakt aan onze vriendschap’, kloege Sel.

‘Och, het komt wel weer goed’, suste Fien. ‘Mon is er een uit de polder. Die zijn wat apart.’

‘En wat ben ik?’

‘Jij bent er een van de Achterom’, lachte Fien. ‘Die liggen als luie poezen in de zon.’

De Achterom... het armste straatje van Sint-Anneke. Hij en zijn moeder woonden er in een houten huisje dat ze huurden van Tuur en Lea. ’s Zomers was het er snikheet en ’s winters bitter koud. Moeder werkte dus als dienstster in De Kroon, een van de oudste huizen van het dorp. ‘Ooit een zaak met standing,’ zegden de mensen, ‘vandaag komen er alleen nog matrozen en soldaten.’

Tuur verdiende ook bij met het verhuren van wagens en karren. Enkele van die voertuigen stonden in weer en wind aan de Kroon; de andere, de mooiste, stonden in de oude kapel. Die werd niet meer gebruikt sedert er aan de rand van het dorp een kerk was gebouwd. Tuur had de kapel van de parochie gekocht en hij had er grootse plannen mee. Hij wilde er een verdieping inbouwen, waarop hij kamers zou installeren. ‘Zo vang ik twee vliegen in één klap,’ had hij gepocht, ‘de kapel is het hotel en de Kroon het restaurant. En jij, Fientje, kunt dan alle dagen aan het werk, hier als dienstster en in het hotel als kamermeisje.’

De sergeant – een gestuikt kereltje in een groezelig uniform – had gegrinnikt: ‘Dan ruil ik de kazerne voor het hotel. Kan ik lekker met het meisje kameren.’

‘Dat zal je beste dag niet zijn’, had Fien gewaarschuwd.

Na het eten voelde Sel zich voldaan. Hij spoelde het laatste restje vis met het tafelbier naar binnen. Bier bij het eten, ook weer een luxe. Thuis dronk hij slappe koffie of flauwe thee en als hij echt veel dorst had water. Want op drinkwater moest je zuinig zijn. Het putwater van Sint-Anneke was onzuiver. Daarom werd één keer per week drinkwater vanuit Antwerpen aangebracht met de stadskar en bedeed op de kade.

4.

Rans woonde ook in de Achterom. Bij goed weer stond de buurvrouw ’s ochtends vroeg al in de deuropening. Ze wuifde haar dochter na, die in de stad ging werken, en ze groette vriendelijk de optrekkende mensen in de hoop een of ander nieuwtje op te rapen.

‘Ga je ook werken, Sel?’

‘Dat weet je toch, Rans. Ik ben *porteur*.’

‘*Porteur*? Daar ben je toch te jong voor.’

‘Ik ben veertien.’

‘Nog maar pas. Ik weet het, want je bent precies een jaar jonger dan Thérèse. Kan de schoolmeester je niet aan werk helpen?’

‘Misschien wel.’

‘Maar ja, voor een behoorlijke job moet je naar een goede school geweest zijn. Mijn Thérèse heeft bij de nonnetjes Frans geleerd. Dat komt haar nu goed van pas.’ De buurvrouw lachte haar gekende treiterlachje.

‘Ik moet gaan, Rans.’

‘Zeker jongen, zeker...’

Mon was op de veerdam. Met een stok stond hij in het water te roeren.

‘Wat zoek je tussen het wrakhout?’

‘Ik probeer dat stuk van een meerpaal aan wal te krijgen.’

‘Om er brandhout van te maken?’

‘Vooral voor het ijzer dat er aan vast zit. Je weet toch dat mijn vader in metaal doet.’

‘Je gaat je vader toch geen handelaar noemen?’

Mon keek hem donker aan. ‘Nee? Wat is hij anders?’

Sel slikte het woord ‘voddeman’, zoals ze de voddendraper hier noemden, wijselijk in. Hij wou geen ruzie.

‘Kom jong, help me even.’ Mon probeerde met zijn ene hand de paal op de dam te trekken, terwijl hij de andere uitstak naar Sel. Die vormde nu het tegengewicht. Mon helde zwaar over. ‘Ik hou het niet’, riep Sel.

‘Wacht!’ Een meisje kwam de helling af en gaf Sel een hand. Ze kregen de paal op het droge.

‘Ik haal een touw’, hijgde Mon.

Nu herkende Sel het meisje. Het was de dochter van de rijke dame. Ze lachte om zijn verbaasd gezicht.

‘Ik wou je danken voor maandag.’

‘O dat...’

‘Ik vond het jammer dat je geen fooi kreeg.’ Ze bleef hem vriendelijk aankijken. ‘Hoe heet jij?’

‘Sel. Eigenlijk Marcel.’

‘Ik heet Katrien.’ Ze wees in de richting van het Kursaal. ‘Ik mag niet lang wegblijven.’ Ze vertrok, keek nog eens om en gaf hem een knipoogje.

Hij beantwoordde dat met een schuchter lachje. Op dat moment kwam Mon aangestapt met het touw.

‘Wat sta je daar te gapen?’

‘Het is de dochter van de dame die uitgleed.’

‘Dat heb ik wel gemerkt.’ Mon fronste zijn wenkbrauwen. ‘Hela, ze kwam jou de fooi brengen.’

‘Maar nee, helemaal niet.’

‘Kom op met het geld.’

‘Ik heb geen geld.’

Nijdig begon Mon het touw aan de paal te binden. ‘Compagnons,’ gromde hij, ‘mogen voor elkaar geen geheimen hebben, maar jij wil zaakjes doen achter mijn rug.’

‘Nu nog mooier...’ Sel kookte.

‘Help me!’

Met tegenzin sleurde Sel aan het touw. Langzaam schoof de balk de veerdam op.

‘En nu?’ hijgde hij.

‘Ik verwittig mijn vader zodat hij kan langskomen met de kar.’

Roet, de voddeman, met zijn vuile, vieze kar... Sel had geen zin om op hem te wachten. Zonder Mon te groeten stapte hij op.

5.

Er was volk in De Kroon.

‘Het schijnt dat ze nu toch een brug gaan bouwen over de Schelde’, zei de kapitein, een man met een walrussnor en een versleten officierspet.

‘Och,’ zei Tuur, ‘de plannen voor een tunnel liggen klaar. Een brug kost veel te veel geld.’

‘Een tunnel waardoor karren en zelfs auto’s rijden’, zei de kapitein. ‘Stel je voor wat dat voor een pijp gaat worden!’

Lea schudde haar hoofd. ‘Wie is zo gek om met een auto onder de Schelde door te rijden?’

‘Toch wordt het een tunnel,’ betoogde de sergeant, ‘want het eerste wat ze bij een oorlog in de lucht laten vliegen, is een brug.’

‘Wat is dat voor een redenering’, zei Fien. ‘Wij denken aan vooruitgang en jij denkt aan oorlog.’

‘Daar is hij soldaat voor’, grinnikte de kapitein. ‘Als zeeman dacht ik steeds: “Hoe hou ik mijn boot boven water?” maar hij denkt: “Hoe breng ik zo’n ding tot zinken?”’

Er kwam iemand het café binnen. Het was de dorpsonderwijzer, een ronde figuur met een rood neusje.

‘Dag allemaal.’

‘Dag meester.’

‘Tuur, een donkerbruine graag.’ Toen het mannetje van zijn biertje nipte, kreeg hij Sel in het oog. ‘Zo, wat zit jij daar te niksken?’

‘Ik heb gewerkt met Mon op de kade.’

De meester haalde een pijp uit zijn tas. ‘Als *porteur*? Dat is niets voor jou. Je moet een vak leren.’

‘Heb ik hem ook gezegd’, zei Tuur.

‘In de vakschool krijg je een prima opleiding en in de haven is er vraag naar zo’n mensen.’

Fien zuchtte: ‘Dat klinkt allemaal erg mooi, maar ik heb het geld niet.’

De meester zoog het vuur in zijn pijp. ‘Tijd brengt raad, Fientje.’

Een grote, stevige man mengde zich in het gesprek: ‘De tijden veranderen. Neem nu mijn job. Vroeger was een loods een schipper die wat van de rivier afwist, maar nu moet je daarvoor naar school en krijg je een diploma.’

‘Moderne tijden’, schamperde Lea. ‘Voor sommigen moet alles veranderen. Er zijn er zelfs die willen dat Sint-Anneke verdwijnt.’

Verontwaardigd blies de meester de rook voor zich uit. ‘Dat zal niet gebeuren, niet vandaag, maar ook niet morgen. Sint-Anneke is een begrip.’

De kapitein schudde zijn hoofd. ‘Voor jou wel, maar niet voor de heren in Brussel.’

‘Sint-Anneke, het aloude Vlaams Hoofd, was met zijn veerdienst eeuwenlang het verbindingspunt tussen Oost-Vlaanderen en Antwerpen.’

‘Dat klinkt mooi in een geschiedenisles, maar ingenieurs en architecten zeggen dat we vandaag leven. Zij plannen hier een nieuwe stadswijk, verbonden met Antwerpen door een brug of tunnel. De veerdienst en wat oude gebouwen, die staan dan in de weg.’

De meester liep rood aan. ‘Neem nu hotel De Roos, ooit het veerhuis, een juweeltje... Wie gaat zoiets afbreken?’

De kapitein wees naar de sergeant: ‘Hij daar! Vanaf het fort schiet hij het tot puin!’

De meester kon er niet om lachen. ‘En De Kroon? Tuur doet zijn best om deze herberg in zijn oude glorie te herstellen...’

De waard keek verrast op. Zulke lofbetuigingen was hij niet gewend.

De meester kwam nu echt op dreef. ‘Op een goede dag komt hier zo’n sinjeur binnenwandelen met het bericht dat je mag oprassen. Wat dan? Ga je dat zo maar pikken?’

Tuur knipperde met zijn ogen. ‘Ik zal wel moeten. Als ze me onteigenen, zullen ze me wel betalen...’

Met zijn vlakke hand sloeg de meester op de tapkast. ‘Bedrogen zal je zijn! Nooit zal je met dat geld een nieuwe zaak kunnen beginnen.’

‘Hij heeft gelijk’, zei de loods. ‘Een eerlijke vergoeding krijg je niet.’

Tuur keek nu echt ongelukkig.

De meester stak zijn wijsvinger op. ‘Maar er is een oplossing...’ Ze draaiden hun hoofden in zijn richting. ‘Als de Roos en de Kroon erkend worden als historisch erfgoed, dan mogen ze die gebouwen niet afbreken.’

‘O’, zei Tuur.

‘En dan krijg je ook nog een fiks bedrag om je zaak op te knappen.’

‘Dat klinkt mooi.’

De sergeant grinnikte: ‘Dan mag je ons wel op een vat trakteren.’

‘Vadertje Staat die betaalt voor het oude Sint-Anneke’, grinnikte de kapitein. ‘Maak dat de kat wijs.’

‘Een ding weet ik zeker,’ schamperde Fien, ‘voor de houten barak, waarin ik woon, geven ze geen cent.’

‘Hout of steen, er wordt hier niets afgebroken!’

Wat maakte de meester zich weer druk. Toch was het voor Sel een opluchting dat hij over het lot van Sint-Anneke begon en niet langer zeurde over de

toekomst van zijn oud-leerling. Sel zat niet meer op de schoolbanken en dus had de onderwijzer niets over hem te zeggen. Zoals Mon kon hij gaan en staan waar hij wilde.

Mon... Dat was echt wel een vrije vogel. Een Scheldemeeuw was hij, die de rivier door en door kende. En ook iemand die er graag geheimzinnig over deed. Alsof om en rond het water een mysterie hing, waarvan hij alleen het fijne wist. Sel vond het opwindend als zijn makker zo sprak, met dreiging in zijn stem. Maar als Mon over geld begon, was hij niet meer te genieten. Ook vandaag deed hij honds met dat meisje... Katrien heette ze. Ze was echt wel vriendelijk. Of had ze alleen maar medelijden met een schooier?

6.

Op een morgen sprak buurvrouw Rans Sel aan.

‘De meester heeft bij jullie aangeklopt. Hij wou je moeder spreken.’ Ze glimlachte heimelijk. ‘Heb je wat mispeuterd?’

‘Nee.’

De vrouw keek hem vanuit haar ooghoeken aan en glimlachte ongelovig.

‘Echt waar, Rans, ik heb niets verkeerd gedaan.’

Wat had de meester zo dringend te vertellen? Zonder te groeten stapte Sel op.

De nieuwe kerk stond een eind buiten de dorpskom. Hij vond er zijn moeder geknield voor het beeld van Sint-Anna. Ze had er de veldbloempjes, die ze vanmorgen langs de fortwal geplukt had, in een vaasje gezet. Ze schrok toen ze haar zoon naar zich toe zag komen.

‘Wat is er?’

‘Rans zegt dat de meester jou wil spreken.’

‘Wat heb je uitgespookt?’

‘Niks!’

Fien bracht een wijsvinger voor haar mond. ‘Wat kan er dan zo dringend zijn?’

Na de middag klopte de meester weer aan. Hij zag er opgewekt uit.

‘Ik heb goed nieuws, Fientje.’ En toen hij was gaan zitten: ‘Ik weet een post waar je wat kunt bijverdienen.’

‘Waar dan wel?’

‘In De Roos.’

‘Waarvoor hebben ze me daar nodig?’

‘Voor de schoonmaak: gastenkamers, de verbruikzaal, keuken... ochtend-werk.’

Fien dacht hardop na. ‘Bij Tuur heb ik nauwelijks werk... En als het daar toch wat drukker is, dan valt dat te combineren: ’s morgens De Roos en ’s avonds De Kroon.’ Haar ogen twinkelden. ‘Hoe heb je dat voor mekaar gekregen?’

De meester glimlachte: ‘Ik had gehoord dat ze naar iemand zochten en ben toen met de baas gaan praten. Morgenvroeg mag je je aanmelden.’

‘Niet te geloven...’

De meester keek naar Sel: ‘Nu mag jij naar de vakschool.’ En tegen Fien: ‘Zo zie je maar: na regen komt zonneschijn.’

‘Je bent een schat.’

De meester werd rood om zijn neus.

Was dit echt? Zou Sel eind augustus naar de vakschool gaan? Gisteren droomde hij nog van de vrijheid en geen meester die wat over hem te zeggen had. Nu zag het er naar uit dat hij weer op de banken zou zitten, in een veel strengere school... Hoe zou Mon hierop reageren?

‘Moe, moet ik er nu mee ophouden als *porteur*?’

Fien tuitte haar lippen. ‘Als je nu ineens zomaar wegblijft van de veerdam, dan ga je argwaan wekken. Doe nog maar even gewoon verder...’ Ze keek voor zich uit en mijmerde: ‘Sint-Anna heeft mijn gebed verhoord.’

Hoorde Sel dit goed? Hoe was ze daar zo zeker van? Sel wist dat zijn moeder, ook al ging ze niet naar de zondagsmis, een bijzondere verering koesterde voor die heilige. Als kleine jongen had hij dikwijls, naast zijn moeder, naar het beeld zitten kijken: het wondere beeld van Sint-Anna-ten-drieën. Er ging een magische kracht van uit. Kwam het door de ouderdom? Of door de gekke combinatie van de drie figuren in één beeld? Rechtopstaand droeg Sint-Anna haar dochter Maria, die op haar schoot het kindje Jezus hield.

‘De meester vindt het een afgodsbeeld.’

‘Hoe komt hij daarbij?’

‘Hij zegt dat het beeld Sint-Anna machtiger voorstelt dan Jezus en Maria.’

‘Wat is dat voor onzin?’ Toch keek Fien niet verstoord. ‘De meester is een lieve man’, zei ze zacht.

‘Een schat, zei je.’

Nu keek Fien ontstemd. ‘Een schat, ja. Iemand die ons zo helpt, is een schat.’ Ze stond op en begon aan het eten.

7.

’s Anderdaags sliep Sel een gat in de dag.

Er stond wat brood met kaas op tafel. Zijn moeder was blijkbaar al begonnen in De Roos. Het gaf hem een vreemd gevoel. Hij had nu echt geen zin meer om naar het veer te gaan...

Met meer aandacht dan normaal nam hij die ochtend De Roos in zich op. Het gebouw was de blikvanger van het pleintje. De meester was er eens met zijn klas naartoe gegaan en had toen uitleg gegeven. ‘Het is een oud gebouw,’ had hij gezegd, ‘maar nog steeds is het mooi. De dakkapellen met hun klokgevels maken het rank en sierlijk. Ooit was het een rustplaats voor de reizigers van de postkoets. Vandaag is het nog steeds een herberg.’

En in dat huis maakte zijn moeder nu de kamers schoon! Onbewust ging Sel een trede hoger staan op de kadetrap, alsof hij een beetje meer was dan gisteren.

Iemand stak het pleintje over in de richting van de veerdam. Het was Trees, de dochter van Rans. Vroeger had ze dikwijls met hem gespeeld. Nu zag ze hem niet meer staan. Ze heette nu ‘Thérèse’.

Ga je weer *porteurke* spelen?’

Met een ruk draaide Sel zich om en keek in het grijnzende gezicht van Doef, een breedgeschouderde rijkswachter.³ Achter hem stond Krom, zijn magere opgeschoten compagnon.

‘Ik ga proberen iets te verdienen.’

‘Doe dat,’ zei Doef, ‘maar wees beleefd tegen de mensen. Spreek dus met twee woorden: ja wachtmeester, nee wachtmeester.’

³ Rijkspolitie-agent, ook ‘gendarm’ genoemd. Daarnaast had je ook de gemeentelijke politieagent van Zwijndrecht, maar die was op Sint-Anneke nauwelijks actief.

‘Ja, wachtmeester.’

‘Juist,’ zei Krom met vooruitgestoken kin, ‘wachtmeester, dat is onze graad.’

‘Om precies te zijn,’ verduidelijkte Doef, ‘ik ben eerste wachtmeester en mijn gezelschap is gewoon wachtmeester.’

Doef was dus de eerste en Krom de tweede, ook al kon die laatste soms een beetje opzetten alsof hij generaal was. Sel mocht het tweetal niet. Je wist niet wat je aan hen had; nu eens waren ze vriendelijk, dan weer hatelijk. ‘De gendarmen’ zeiden de mensen met enig ontzag, maar meestal noemden ze het tweetal, dat officieel Dufour en Crombeek heette, gewoon ‘Doef en Krom’. ‘Wachtmeester’, dat woord gebruikte niemand.

Mon was in een goede stemming.

‘Kon je niet uit je nest? Je hebt wat gemist: een groep reizigers moest van het veer naar het station. Ik heb van twee mannen de bagage gedragen. Met de kar van mijn vader had ik geld kunnen verdienen!’

Sel reageerde niet. Hij zag Mon voor de rest van zijn dagen met pak en zak sleuren.

‘Wat heb je? Ben je ziek?’

‘Och, ik heb niet zo goed geslapen.’

‘Kom, laat ons dan naar de mosselschuit gaan. Daar kan je rustig wakker worden.’

‘Intussen verdienen je niks.’

‘Het zijn nu de stille uren. Pas tegen de middag wordt het weer wat drukker.’

De mosselschuit lag stroomafwaarts, voorbij het Kursaal, aan de geul het Killeke.

Maar ze hadden pech. Het water stond te hoog om droog aan boord te geraken.

Ze zaten een tijdje zwijgend naar de drukte op de Schelde te kijken. Vier sleepboten waren bezig met het kieren van een groot oceaanschip.

‘Ik begrijp het niet,’ zei Sel, ‘de ene sleper trekt tegen de andere in.’

‘De sleper aan de boeg en de andere aan de achtersteven trekken in tegengestelde richting zodat het schip draait.’

‘Dat snap ik wel, maar die twee andere boten, die trekken tegen.’

Mon dacht na. ‘Ik denk dat die de vaart moeten afremmen.’

‘Er zit helemaal geen vaart in.’

‘Zo’n zwaar schip breng je niet zomaar tot stilstand.’

‘Dat heb je juist gezien...’ Sel keek om. De loods stond daar; hij keek Mon goedkeurend aan. ‘Als de kabel breekt, dan boort zo’n reus – hoe traag die ook vaart – zich in de oever. Daarom stoppen die tegentrekkende schepen de zwaai-beweging af.’

De loods sprak duidelijk met kennis van zaken.

‘Ja jongens,’ zei hij gewichtig, ‘de Schelde is voor velen een broodwinning.’ Hij keek naar Sel. ‘Ik heb gehoord dat je moeder aangenomen is als poetsvrouw in De Roos. Mooi is dat. Nu kan jij naar de vakschool.’

Sel sloot zijn ogen. Hoe vlug liep het nieuws! Toen hij opkeek, wandelde de loods al in de richting van het dorp.

Mon keek hem met vonkende ogen aan. ‘Heb ik iets gemist?’

‘Hoezo?’

‘Hou je maar niet van de domme...’ En plots nijdig: ‘Verdomme, wat ben jij een achterbaks kereltje!’

‘Alsof jij me alles vertelt!’

Mon snoof: ‘Dat komt hier staan zeuren dat hij zich niet zo best voelt.’ En met een grimmig lachje: ‘Ik heb je wel door: je kijkt nu al op me neer!’

Sel kon wel weggroepen. ‘Ik had het je wel verteld’, zei hij zwakjes.

‘Wanneer dan? Als je op dat rijkeluisschooltje zit?’

‘Het is geen rijkeluisschool, dat weet je...’

‘Ik weet één ding: je nek wordt dikker met de minuut. Maar onthoud dit: je bent en blijft een hoerenzoon.’

Sel vloog Mon naar de keel, maar die rukte zich los. Het volgende ogenblik voelde hij een slag tussen zijn ogen...

Toen hij opkeek, stond er een grote, blonde man voor hem.

‘Gaaf het?’ De man hielp hem overeind.

‘Toch wel...’ Sel wreef over de pijnlijke plek. Hij zag Mon een eind verderop in de richting van het Kursaal lopen. Zonder de man te danken ging hij zelf de andere kant op. Hij voelde zich als een hond die een trap had gekregen.

8.

Doelloos volgde hij de dijk. Hij voelde zich rot. Dat Mon niet positief op het nieuws zou reageren, had hij verwacht, maar op zo'n manier! Wat dacht die hufter wel! Sel liet zijn moeder niet beledigen!

Hij ging zitten. Het was alsof de trage vloed van de Schelde hem tot kalmte bracht.

Was moeder een hoer? Natuurlijk niet. Ze kon lief zijn tegen mannen, dat wel. Tegen de sergeant bijvoorbeeld... Maar zodra die te opdringerig werd, weerde ze hem af.

Soms werd het laat in De Kroon en werd Sel naar huis gestuurd. Veranderde moeder dan op slag en liet ze zo'n kerel betijen?

Vrijende koppels... Hij had er zo vaak gezien, in hun straatje en langs de fortwal: een soldaat met een liefje of een opgepoetste sinjoor met een snoezig meisje...

Ze deden dingen die de zuster in de kleuterklas zondig noemde. Later, in de lagere school, sprak de meester daar anders over, met een heimelijk lachje: 'Kindjes komen helemaal niet van de Congoboot...' ⁴ Maar hoe het dan precies in elkaar zat, had hij er niet bij verteld.

Dat had Mon hem uitgelegd. 'Kijk naar die hondjes daar,' zei hij op een keer, 'zo gebeurt het ook bij mensen.' Sel was er even niet goed van. Stel je voor dat de sergeant zo met zijn moeder... 'Dus, Selletje,' had Mon er aan toegevoegd, 'er is ooit wel iets gebeurd, want jouw moeder kreeg een buik en jij kwam eruit. De vraag is: wie is je papa?'

Sel keerde op zijn stappen terug. Hij had honger gekregen.

Rans stond in het deurgat. 'Je moeder is nog niet thuis,' zei ze. Achter haar stond nog iemand, maar die dook dieper de gang in. Toch had hij Trees herkend. Was die al terug van haar werk in de stad?

In de keukenkast vond hij nog wat oudbakken brood en een kannetje melk. Hij strooide wat suiker in de melk en weekte het brood. Het stilde zijn honger.

Zijn moeder bleef weg. Zou hij in De Roos gaan kijken? Hij raapte al zijn moed bijeen.

⁴ Zeeschip dat een vaste route had tussen België en zijn kolonie Belgisch-Congo

De bazin van De Roos zat de krant te lezen.

'Dag Gusta. Is mijn moeder hier nog?'

De vrouw gluurde van onder haar wenkbrauwen. 'Ze is een halfuur geleden vertrokken.' Ze dook weer in haar krant.

Sel vond haar in De Kroon. Fien stond midden in het café, oog in oog met Tuur. Ze snauwde hem toe: 'Is dat je dank voor al die jaren?'

'Dat moet ik aan jou vragen. Net nu ik zelf met een hotel wil beginnen, ga je naar de concurrentie. Mooi is dat. Maar goed, ik vind wel een jonge kracht.'

Een jonge kracht... Alsof zijn moeder oud vuil was. Sel had moeite om zich in te houden.

Fien gaf zich niet gewonnen: 'Dat hotel, waarover je spreekt, is nog niet voor morgen... Intussen moet ik wel eten en je zegt zelf dat Sel naar school moet.' Vertwijfeld zocht ze steun bij Lea. 'Je begrijpt dat toch?'

Koeltjes vroeg die: 'Waarom heb je ons hierover niet eerst aangesproken?'

'Het moest snel gaan.'

Tuur haalde zijn schouders op. 'Alsof een ommetje hierlangs tijdverlies is.' Onwrikbaar ging hij verder: 'Het spijt me, Fien, zaken zijn zaken. Je zult wel rondkomen nu je in zo'n chique affaire werkt.' Hij draaide zich om en verdween in de keuken, terwijl Lea door het raam staarde. Einde gesprek.

'Stank voor dank', gromde Fien en ze ging de deur uit.

Thuis vertelde Sel wat hem op de kade overkomen was.

Fien keek haar zoon aan. Zachtjes zei ze: 'Ze gunnen het ons niet dat het ons wat beter gaat, jongen, jou niet, mij niet.' Ze grimlachte. 'Mij om het even; we gaan toch onze weg.'